

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

Decima quarta causa. Improbatur usuras post denam quarta voraces. Sex
quæstiones decimæ causæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

CAUSA XIV.

C. III.

De eodem.

Ad hanc causam ecclesie questionem movent de pradiu: reflex ex fratribus suis producunt: negotioribus pecuniam crediderunt, ut ex eorum mercibus emolumenta acciperent.

- 1. Hic primus quartus, an licet eis sua repetere.
2. Secundo, an illi testes sint ad eundem.
3. Tertio, an illud sit usurum exigere.
4. Quarto, an licet clericis vel laicis a qualibet usuras experere.
5. Quinto, an elemosina de usuris fieri possunt.
6. Sexto, an usurarii penitentiam agere valeant, nisi, quod male acciperent, restituant.

QVÆSTIO I.

Quid autem sua repetere non possunt, facile videtur posse probari. Aut enim Dominus in Evangelio: b [Si vis perfectus esse, vende & vende omnia que habes, & da pauperibus] ...

C. I. Pro rebus transitoriis Episcopos provocatus non litiget.

In concilio Carthagenensi IV. cap. 19. Episcopus nec provocatus pro rebus transitoriis litiget.

Quæ generaliter perfectus prohibetur in iudicio contendere, non quod ista non licet stare coram iudice. Hic ita respondendum. Prohibetur perfectus in iudicio stare, captando lucrum, sed non excois dandum. Vel aliter. Aliud est sua possidere: aliud est eam procuratorem esse. Canonici non possident sua: quia non dubitant non sunt ab usura. Vivunt enim rebus ecclesie, non ut sua sita acquirant ad dispensationem sibi crediti. Unde Prosper in lib. de vita contemplativa. [Sacerdos si cui dispensationis cura commissa sit] require in causa ejus, à quo pro ingressu monasterii preces exigatur. Sicut ergo isti non sua possident; ita nec suscipiunt, sed rei ecclesie, quas non procuratorem gerunt. Similiter, quid in iudicio prohibetur contendere, sic intelligendum est. videlicet, ut non sibi stent coram iudice, sed alii. Alii autem coram iudice agunt, & pro iudicem interpellasse nonnulli sanctorum legimus. Hi autem non sibi stant, sed pauperibus, quorum necessitates suscipiunt: & ita non prohibentur stare coram iudice. Et illud verò Evangelii. [Si quis abstulerit tibi tunicam, &c.] non illi precipiant, sed exhortantur.

C. II. Peccat qui ultra debitum exigit, non qui sibi debita reposcit.

Unde August. lib. 19. contra Faustum, c. 25.

Quod deberit, est benignè dimittitur, non tamen unquam reperitur. Peccat autem qui exigit ultra debitum: ideoque lex modum figens, penam talionis instituit. Sed tu eo longe es à peccato iniusti exactoris, quo omnino non exis debitum: ideoque bonus magister & ait. Qui te percussit in unam maxillam, præbe ei & alteram; præsertim ne cogamur & ipsi reddere debitum ab eo, qui nullum habet debitum.

In aliquo vetusti exemplaribus capitulum hoc conjunctionem est superius, & consuetum est ex verbis B. Augustini, lib. 19. contra Faustum, c. 25. hinc inde acceptis, & interdum etiam immutatis. Quare præstat negotium illud caput perlegere. Sic & utraque acceptis.

a. d. Clerici. b. Matth. 19. Luc. 18. Marc. 10. c. Matth. 5. d. 1. Cor. 6. e. L. 5. moral. c. 1. ad 3. c. 10b. f. Sup. 1. q. 2. sacerdos. g. L. 5. Manu. 1.

Item in lib. de sancta virginitate 1. c. 14. & 15. Visquis a præceptis non obtemperat, reus est, & debitor pœna. & paulo post. b. Præcepto Domini non obedire, peccatum est: consilio si uti nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrabis. Item Hieronymus c. lib. 1. contra Iovinianum. Quod præcipitur, imperatur: quod imperatur, necesse est fieri: si non fiat, pœnam habet. & c. Vbi consilium datur, offerentis arbitrium est: ubi præceptum, necessitas est servientis 2.

- 1. Virginitate] Restituta est citatio ex Polycarpo. Antea citabantur, ex sermone Domini in monte.
2. Servientis] Sequebantur hæc verba, vel obediat, vel imperantis, ut ei obediat, quæ sunt expulsa, auctoritate codicum veterum, & originalium.

QVÆSTIO II.

De eo autem, quod quartus, an de suis fratribus testes producere possint, multis auctoritatibus videtur esse prohibendum. Legi enim tam sanctorum canonum, quam secularium Principum prohibent ad versus aliquem d. testem de sua domo produci. Contra se enim quisque testari potest, pro se verò minime. Quia ergo isti producuntur, ut pro seipsis testimonium ferant. (Non enim utilitati sue ecclesie se penitus immunes arbitrantur futuros;) patet, quod eorum vox in talibus non est audienda. Sed distinctio hæc, & testium excoisatio in criminalibus causis servanda est; in civilibus autem non usquequoque. In criminali enim causa non licet testem de propria domo produci, in civili autem prælati ecclesie licet.

C. I. Clerici pro sua ecclesia testimonium ferre possunt. Unde Paschalis II. Guadoni Archiepiscopo Viennensi, Apostolica sedis legato scribit, dicens.

Super prudentia tua plurimum admiramur, quod in negotio beati Stephani, clericorum istorum acceptare nolueris testimonium. Diversa namque sunt species causarum: nec in omnibus causis crimina agitantur. In criminalibus si liquidem, accusatorum, & testium illa distinctio observanda est, quæ in canonibus continetur; ne qui ad probationem domesticæ assumantur. Cæterum in possessionum, vel huiusmodi negotiis hi potissimum assumendi sunt, qui eadem negotia tractaverunt, de quorum auditu & visu hæsitatio esse non debeat. Si ergo iidem clerici idonei sunt ad assertionem causæ illius, nullatenus removeantur: sed sicut aliis literis deliberatum est, inter S. Ioan. & S. Stephani canonicos, lis illa plenius decidatur.

Testis etiam intelligi alter. Domesticus ad probationem non admittatur, ut pro his videlicet, quorum sunt domesticæ, testimonium ferant. Hi autem (sicut supra de actoribus, dictum est) non pro domesticis, sed pro ea ecclesia, quæ mater est omnium pauperum, testimonium dicant. In consuetudinis autem instrumentis secularium negotiorum Prebyteri non vocentur ad testimonium: sed si casu contractus eos interfuisse contigerit, iubente Episcopo testimonium dicant.

C. II. In consuetudinis instrumentis sacerdoti ad testimonium non vocentur. Unde in synodo habita Rome ab Eugenio Papa II. statutum est, c. 13.

Quamquam sacerdotum testimonium credibilius habeatur, tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio, aut consuetudinis instrumentis non rogentur: quia eos in talibus rebus esse non convenit. Si autem eventus aliquo casu interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint, ubi nullæ idoneæ secularium.

a. Polyc. lib. 1. tit. 24. b. Cap. 15. c. in vulgatis erat. Greg. in epistol. ad Iovinianum. d. alie. extraneum. e. al. distinctio. f. al. criminalibus. g. Polyc. l. 4. tit. 31.

inveniantur personæ; ne veritas occultetur, & malus ut bonus æstimeretur, in providentia proprii Episcopi sit; ut aut coram se & competentibus iudicibus, aut aliter honorificè veritatem attollant.

1 ¶ Pro testimonio] Sic est emendatum ex concilio Eugenii II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur, pro conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur.

2 ¶ Et si autem] In concilio ipsi, & Polycarpo legitur, si enim eventæ causæ aliquid viderint, &c.

QVÆSTIO III.

Qvod autem præter summam emolumenta scitari, sit usuras exigere, Augustini auctoritate probatur, qui in Psalmum 36. ad vers. [Tota dies] scribit, dicens.

C. I. ¶ Qui plus, quam dederit, accipit, usuras exigit.

Sed si foeneraveris homini, id est, mutuum pecuniam tuam dederis; à quo aliquid plus, quam dedisti, expectes accipere, non pecuniam solum, sed aliquid plus quam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud, si plus, quam dedisti expectas accipere, foenerator es; & in hoc improbandus, non laudandus.

C. II. ¶ Quidquid supra datum exigitur, usura est.

Item Hieronymus super e. Ezechielem, lib. 6. ad e. 18.

Pviant à quidam usuram tantum esse in pecunia. Quod prævidens scriptura divina, omnis rei aufert superabundantiam; ut plus non recipias, quam dedisti. Item ibid. ¶ Alii pro pecunia foenerata solent munuscula accipere diversi generis; & non intelligunt usuram appellari, & superabundantiam, quidquid illud est, si ab eo, quod dederint, plus acceperint.

C. III. ¶ Quidquid forti accedit, usura est.

Item Ambrosius in lib. de Tobia, c. 14.

Plerique a refugientes præcepta legis, cum dederint pecuniam negotiatoribus, non in pecunia usuras exigunt, sed de mercibus eorum, tanquam usurarum emolumenta percipiunt. Ideo amant, quid lex s. dicat. [Neque usuram, inquit, escaram accipies, neque omnium rerum.] Item paulo post. ¶ Et cetera usura est, & vestis usura est, & quodcumque forti accedit, usura est; quod velis ei nomen imponas, usura est. Item paulo interjellit.

¶ Si quis instaurandum convivium putat, ad negotiatorem mittit, ut absynthiaci & cupellam sibi gratis deferat: ad cuponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum h. requirat ad lanium, ut hlam i sibi procurer, ad alium, ut poma sibi adorner.

1 ¶ Absynthiaci] De hoc vino, quod tardam colitionem accelerat, ideòq. instaurandum convivium aptum est, meminit Dioscorides, lib. 3. cap. 49. Lampridius de Helio Gabalo inquit; & rosato, atque absynthio, & vulgus ad bibendum invitavit. De hoc Alcianus parer. l. 7. cap. ult.

C. IV. ¶ Quando amplius, quam debetur, exigitur usura est.

Item ex concilio Agathensi.

Usura est, ubi amplius requiritur, quam datur. Verbi gratia, si dederis solidos decem, & amplius quaesieris: vel dederis frumenti modium unum, & super aliquid exegeris.

Ecce evidenter ostenditur, quod quidquid ultra sortem exigitur, usura est.

a. al. restituerentur. b. Sent. 3. dist. 37. l. v. p. 13. c. 172. c. Et ibi gl. ord. d. Sen. ibid. l. v. p. 13. c. 18. Pann. l. 3. c. 160. e. l. v. p. 13. c. 20. f. Deut. 23. g. al. absynthiaci. h. al. thieriacum. i. al. rutivam. k. fortasse absynthiaci, aut absynthiato. l. Capit. l. 1. c. 220. Burch. l. 2. c. 126. l. v. p. 6. c. 209. Pann. l. 3. c. 161.

QVÆSTIO IV.

Qvod verò nec clericus, nec laici liceat usuras exigere, probatur auctoritate Gelasii, & aliorum.

C. I. ¶ A quibus negotiorum clerici abstineant.

Item enim Gelasius Papa, scribens Episcopis per Laticaniam & Siciliam, c. 17.

Clerici a aut ab indignis quibus noverint abstinentendum, & ab omni cujuslibet negotiationis ingenio vel cupiditate cessandum; aut in quocumque gradu sint positi, si cessare noluerint, mox à clericalibus officiis abstinere cogantur.

1 ¶ Si cessare noluerint] Hac non sunt in epistola, ut patet referuntur sup. dist. 88. consequens, sed non sunt expuncta in glossam.

C. II. ¶ Excommunicentur ministri, qui foenerantur.

Item ex concilio Agathensi l. quod confirmavit Papa Sylvester, cap. 12.

Ministri b, qui foenerantur, placuit iuxta formam divinitus datam eos à communione abstinere.

C. III. ¶ Qui voluit esse in clero, à studio negotiationis abstineant.

Item ex concilio Tarraconensi, c. 2.

Anonum e statutus firmatus est, ut quicumque in clero esse voluerit, emendi vilius, vel vendendi carius studio non utatur. Quod certe si voluerit exerceat, cohibeatur à clero.

C. IV. ¶ Alienetur à clero, usuras, aut superabundantiam exigenti.

Item in concilio Martini Papa, c. 62.

Si quis oblitus timorem Domini, & sanctam scripturam, quæ dicit d. [Pecuniam suam non dedit ad usuram] post hanc cognitionem magni concilii, foeneraverit, & centenas exegerit, aut ex quolibet negotio turpe lucrum quaesierit, aut per diversas species vini, vel frugis, vel cujuslibet rei emendo, vel vendendo aliqua incrementa lusseperit, de gradu suo dejectus, alienetur habeatur à clero.

1 ¶ Magni concilii] Sic loquitur Martinus Beatus, quoniam hanc sententiam accipit ex capite 17. concilii Nicæni, quod citatur. f. ead. c. quoniam & in duobus vetustis Gratiani exemplaribus, post hoc continetur illud subiungitur.

C. V. ¶ Tris pecunias, quas clericus mutuo dedit, iusto pretio species accipere potest.

Item ex concilio Tarraconensi, c. 3.

Si quis clericus solidum in necessitate prestiterit, hoc de vino, vel frumento accipiat, quod mercandi causa tempore statuto decretum fuisse vendidit. Ceterum si speciem non habuerit necessarium, ipsam, quod dedit, sine illo augmento recipiat.

C. VI. ¶ Clericus non accipiat plus quam commodat.

Item ex concilio Carthaginensi f. III. cap. 16.

Nvllus g clericorum amplius recipiat, quam cuique accommodaverit: si pecuniam, pecuniam accipiat; speciem eandem, quantum dederit; accipiat: & quidquid aliud tantum, quantum dederit, accipiat.

C. VII. ¶ Etiam laici usuras damnabiles est.

Item Leo Papa, epist. c. 3.

a. Dist. 88. consequens. b. præinde. l. v. p. 13. c. 21. b. De ministris. orig. l. v. p. 13. c. 10. c. Burch. l. 2. c. 122. l. v. p. 13. c. 17. p. 6. c. 197. d. f. 14. e. l. v. p. 6. c. 365. & p. 11. c. 4. Pann. l. 3. c. 159. f. In vulgari eras; Agathensi. g. Abs. l. 7. c. 173. Burch. lib. 2. c. 124. l. v. p. 6. c. 196. & p. 13. c. 9. Pann. l. 3. c. 158. Rab. p. 11. c. 32. & in concil. Aquil. c. 62. Poly. l. 4. m. 31.

admoretur officium. Ab his extorta per immoderatam inprobrietatem, repeti solent: data i per tolerabilem consuetudinem, non solent: magisque reprehendimus, qui talia in malitate repetiverunt, quam qui ea de more sumptuerunt: quoniam multa necessaria persona rebus humanis vel invitatur huiusmodi commodis, vel tenentur. **¶** Ibi, si vitam vitam mutaverint, aut excellentioris confederentur sanctitatis gradum, facilius ea, quæ hoc modo acquiruntur, tanquam sua pauperibus largiuntur, quam eis, à quibus accepta sunt, tanquam aliena restituant. Qui vero contra jus societatis humanæ furtis, rapinis, calumniis, oppressionibus, invasionibus abstulerit, reddenda potius, quam donanda censemus, Zachariæ publicani evangelico exemplo.

¶ Data per tolerabilem consuetudinem, non solent. **¶** Adhibenda ex originali, sine quibus sequentia non factis consistant.

QVÆSTIO VI.

¶ Valde poenitentia agi non possit, nisi res aliena redatur, testatur Augustinus ad Macedonium, epistolæ 34.

C. I. ¶ Poenitentia non agitur, si aliena res non restituitur.

¶ Si res aliena, propter quam peccatum est, cum redari possit, non redditur, non agitur poenitentia, sed fingitur. **¶** Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restitatur ablatum: sed, ut dixi, cum effectui potest. **¶** Per unque enim qui aufert, amittit, si vel alios patiendo malos, si vel ipse vivendo: nec aliud habet unde restituat. **¶** Huic certe non possumus dicere, redde quod abstulisti, nisi eum habere credimus, & negare. **¶** Vbi quidem si aliquos sustinet cruciatus à repetitive, dum exstimat habere quod reddat, nulla est iniquitas: quia tunc non est, unde reddat: ablatam pecuniam, merito tamen, dum eam per molestias corporales reddere à compellitur, peccati, quo male ablata est, poenitentia. **¶** Sed inhumanum non est, etiam pro talibus intercedere, tanquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minime restituatur aliena, sed ne frustra homo in hominem levat. **¶** Illud vero identissimum dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne male ablata restitua, & qui ad se confugiens (quantum honeste potest) ad restituendum non compellitur, socium esse fraudis & criminis. Nam misericordius operem nostram talibus subtrahimus, quam impendimus. Non enim operem fert, qui ad peccandum adjuvat, ac non potius subvertit atque opprimit. Sed nunquid idem nos aut exigere, aut ad exigendum tradere, vel possumus, vel debemus? Agimus quantum Episcopalis facultas dat, & humanum quidem nonnunquam, sed maxime ac semper divinum iudicium comminantes. Nolentes autem reddere, quos novimus, & male abstulisse, & unde reddant habere arguimus, increpamus, obsecramus, si quodam clam, quodam palam, sicut diveritas personarum diversam videtur posse recipere medicinam.

¶ Repetente] Sic est emendatum ex codice epistolæ Vancianæ editionis. Antea verba sicem antea legeretur, repente.

¶ Adjuvat] Quæ sequuntur, emendata sunt ex codicibus epistolæ in scriptis, & non in scriptis. Antea legebatur, qui ad peccandum adjuvat, ac non potius adjuvat, sed obviat subvertendo, at que opprimendo. Glossa autem optime conuenit in videri, adjuvat, sic loco positum.

¶ Licitur] Sequitur apud B. Augusti. c. quid dicam sup. ca. 9. 4.

¶ Poly. lib. 6. in 100 p. 13. c. 4. & p. 15. c. 25. c. al. tuar. d. al. reddidit. e. datur.] orig. f. & detestatur.] orig. g. al. velle accipere.

2 pars. Si verò rem alienam quis consecraverit, non eamdem, sed assimilationem eius restituere debet.

C. II. ¶ Qui rem alienam consecravit, eius assimilationem restituat.

Unde Gregorius lib. 7. in di. 2. epistolæ 38. *Sanctina defensori.*

¶ Comperimus nullam existisse causam, pro qua res Iudaorum i potuissent rationabiliter occupari, atque eas esse inconsulte ac temere consecratas. Idcirco experientia tua precipimus, ut quia, quod semel consecratum est, in eis non valet ultra restitui, studii tui sit, ut ipse Episcopus debeat pretium dare.

¶ Iudaorum] Reposta est hæc dictio ex epistolæ B. Gregorii, ut intelligatur facilius, quo referatur ea, quæ in hoc capite continentur: ac nonnulla etiam alia sunt emendata.

3 pars. Pro malis autem apud Principes ecclesia debet intercedere, non eos temerario ausu defendere.

C. III. ¶ Ecclesia pro malis intercedat, non eos temerario ausu defendat.

Unde Gregorius Romano defensori, lib. 7. in di. 2. epistolæ 24.

¶ Hi qui in furtis publicis implicati sunt, à nobis non videantur iniuste defendi, ne opinionem male agentium ex indifferetæ defensionis ausu in nos ullo modo transferamus: sed quantum deest ecclesiam, admonendo, & verbum intercessionis adhibendo, quibus valetis, succurrite: ut & illis opem feratis, & opinionem sanctæ ecclesiæ non inquinatis.

¶ Infra, 23. q. 5. res. refertur summa huius capituli, cum hic sint propria verba B. Gregorii.

4 pars. Furtum autem non tam in quantitate rei, quam in affectu furantis consideratur.

C. IV. ¶ Non solum in maioribus furtum committitur, sed etiam in minoribus.

Unde Hieronymus in epistolam ad Titum, ad c. 2.

¶ Furti b. autem non solum in maioribus, sed etiam in minoribus iudicatur. Non enim id quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur. Quomodo in fornicatione non idcirco diversa sit fornicatio, seu mulier sit pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, pauperula aut opulenta, sed qualiscumque illa fuerit, una est fornicatio: ita & in furto, quantumcunque quis abstulerit, furti crimen incurrit.

¶ Referantur verba B. Hieronymi, nonnulli tamen omisso, & mutatis: quemadmodum etiam apud Barbarum & Iovinem.

CAUSA XV.

¶ Vidam sacerdos: c. in crimen carnis lapsus esse perhibetur, antequam sacerdoti in benedictionem consecretur. Postquam vero sacerdos in adeptus est in furorem versus quendam interfecit. Recuperata vero sanitate, apud Episcopum accusatur ab ea, cum qua lapsus esse dicitur. Episcopus autem die Dominico causam examinans. Sacerdos inficitur crimen sibi illatum: quorundam clericorum sibi patrocina querit: illi vero non sine prelo sibi patrociniantur: tandem Episcopus confessionem questionis extorquet: deum solus & absq. hmodi auasentia illius sententia ferit.

- 1 Quæritur autem an ea, quæ mente alienata sunt, sint impunitanda.
- 2 Secundò, an pro impensis patri crimine licet clericis numerata exigantur.
- 3 Tertio, an eorum, heri confessione iste sit condemnandus.
- 4 Quarto, an die Dominico eius causa sit ventilanda.
- 5 Quintò, an sibi neganti purgatio sit deferenda.
- 6 Sextò, an ejus confessio cruciatus sit extorquenda.

a Poly. lib. 6. in 100. b al. furtum. Poly. lib. 6. in 100 p. 13. c. 4. & p. 15. c. 25. c. al. tuar. d al. reddidit. e. datur.] orig. f. & detestatur.] orig. g. al. velle accipere.